

De ontwikkeling van de Landbouwhogeschool

Voor de meeste studenten is het moeilijk de grote veranderingen van onze Hogeschool sinds de oorlog te overzien.

Bij de oprichting van de Landbouwhogeschool is het doel geweest de studenten voor te bereiden tot zelfstandige beoefening der wetenschap en tot het bekleden van maatschappelijke betrekkingen, waartoe een wetenschappelijke opleiding vereist wordt. Hiervoor is in 1918 niet een landbouwkundige faculteit aan een van de universiteiten toegevoegd, maar een afzonderlijke hogeschool gesticht, omdat men als doel zag de *toepassing* van de wetenschap op de problematiek van de landbouw in de ruimste zin. In de bijna vijftig jaar, die sindsdien zijn verlopen is er enige wijziging gekomen in het doel van onze Hogeschool en een vrij grote wijziging in de wijze waarop men dit doel tracht te bereiken. Dit is een gevolg van de veranderingen van de studenten, de ontwikkeling van de wetenschap en van de veranderingen in de maatschappij. Deze veranderingen zullen we dus in het kort moeten bespreken om een inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de Landbouwhogeschool.

De studentenbevolking

Omtrent de studenten van de Landbouwhogeschool bestaan weinig concrete gegevens. Wel publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek regelmatig enkele cijfers, waaruit blijkt dat hun aantal de laatste jaren zeer snel groeit. Voor de oorlog studeerden aan onze Hogeschool ruim 400 studenten, na de oorlog steeg hun aantal plotseling tot bijna 1200, maar daarna kwam 10 jaar geleden een daling tot omstreeks 750. Sindsdien is hun aantal echter weer met 1000 gestegen. Deze stijging gaat samen met een verandering in het milieu, waaruit de studenten afkomstig zijn en een toename van het aantal meisjes (Tabel 1).

TABEL 1

De sociale herkomst en het geslacht van de studenten
aan de Landbouwhogeschool

Jaar	% uit verschillend sociaal milieu				% boeren- zoons	% vrouwelijke studenten
	hoger	middelbaar	lager	onbekend		
1930/31	39	38	2	20	13	3
1947	35	57	4	4	19	4
1954/55	33	64	3		?	11
1962/63	28	66	5		35	13

(Bron: C.B.S., Ubbink en Jaarboek Landbouwhogeschool)

De snelle daling van het percentage studenten uit de hogere milieus (academici, officieren, directeuren grote bedrijven e.d.) is des te opmerkelijker omdat tegelijkertijd het deel van onze bevolking dat tot dit milieu behoort sterk is gestegen. Ten dele wordt deze daling veroorzaakt doordat veel meer beurzen en renteloze voorschotten beschikbaar zijn dan vroeger. Volgens een onderzoek van Ubbink studeerde in 1947 omstreeks 6 % van de studenten aan de Landbouwhogeschool van een beurs of een renteloos voorschot, thans is dit percentage tot ± 40 gestegen. Het beurzenbeleid is zelfs zo royaal geworden, dat de bursalen in het algemeen een hoger maandgeld hebben dan de studenten, die op kosten van hun ouders studeren. Wel is de beurs gewoonlijk aanzienlijk lager dan het loon van de leeftijdgenoten, die bijvoorbeeld landarbeider zijn geworden.

Mede hierdoor is het percentage werkstudenten sterk gestegen. Volgens het onderzoek van Ubbink had in 1947 slechts 12 % van de studenten enige bijverdienste; nu weet elke student, dat dit percentage vele malen hoger ligt.

De veranderingen in het milieu, waaruit de studenten afkomstig zijn, zijn echter ook een gevolg van de andere opvattingen over het hoger onderwijs. Vroeger paste het alleen de elite en zeker niet de arbeider of de kleine boer om zijn zoon te laten studeren, maar tegenwoordig wint de overtuiging veld, dat iedereen die de capaciteiten hiervoor

heeft ook de gelegenheid moet hebben, zowel om zichzelf te kunnen ontplooien als om een zo groot mogelijke bijdrage tot de economische ontwikkeling te kunnen leveren.

Bij de meisjes begint dit veranderingsproces ook heel voorzichtig op gang te komen, maar menigeen acht het nog ongepast een begaafd meisje uit een eenvoudig milieu te laten studeren. In de hogere milieus zien we ook wel dat kinderen gaan studeren, niet omdat zij zo bijzonder begaafd zijn, maar omdat zij dit aan hun stand verplicht zijn. Omtrent de motieven, waarom men gaat studeren of waarom men Wageningen als studiestad kiest is nog vrijwel niets met zekerheid bekend.

Ook van de houding van de studenten tegenover hun studie weten we vrijwel niets. Bij het meer genoemde onderzoek van Ubbink in 1947 antwoordde 40 % van de Wageningse studenten, dat het naar hun mening de taak van de Landbouwhogeschool is om een vakopleiding te geven, die meer direct op de praktijk gericht is dan toen het geval was, terwijl slechts 7 % een wetenschappelijke opleiding wenste, die dieper op de theorie inging dan de bestaande. Desondanks is de Landbouwhogeschool duidelijk een meer wetenschappelijke kant uitgegaan en deze ontwikkeling zal nog wel verder doorgaan. We weten niet hoe de huidige studentengeneratie hierover denkt. Is de voorlichting over de Hogeschool verbeterd, zodat er nu een andere categorie studenten komt? Is misschien de didaktiek veranderd, zodat de docenten meer wetenschappelijke belangstelling wekken bij hun studenten?

Op een ander punt is er wel een duidelijke verandering in de belangstelling van de studenten. Men voelt er thans nl. veel minder voor om ambtenaar te worden dan vroeger, maar ook hier is niet bekend of dit komt door de hogere salarissen bij het particuliere bedrijfsleven, door het gevoel in ambtelijke sfeer weinig gelegenheid te hebben initiatief te ontplooien of door andere oorzaken.

De studieduur is merkwaardig weinig langer geworden, als men rekening houdt met de sterke groei van de wetenschappelijke kennis. Voor degenen die tussen 1919 en 1932 afstudeerden wordt een ge-

middelste studieduur vermeld van 6,5 jaar. Thans is dit wel iets langer, maar dit is waarschijnlijk voor een belangrijk deel een gevolg van het grotere aantal werkstudenten en studentenhuwelijken en van de langere vakanties en praktijktijd. De laatste jaren wordt dikwijls aangedrongen op een verkorting van de studieduur. Een argument is hiervoor, dat de verkregen kennis toch in een snel tempo veroudert, zodat het vooral van belang is de studenten te leren een oplossing te zoeken voor nieuwe problemen. De aankomende studenten zijn hier niet goed op voorbereid, omdat het middelbare onderwijs hier in Nederland minder aandacht aan besteedt dan in verschillende andere landen. Toch meent bijvoorbeeld oud-minister Cals, dat het in 5 jaar mogelijk is de studenten in voldoende mate te leren zelfstandig, kritisch te denken, maar veel hoogerleraren twijfelen aan de juistheid van deze opvatting. Helaas heeft Mr. Cals als minister nooit gestimuleerd dat er onderzoek gedaan werd naar het effect van verschillende didactische methoden op de ontwikkeling van dit zelfstandig denken. In de hoop dit te bereiken zijn de laatste jaren verschillende docenten van de Landbouwhogeschool overgegaan op meer werk- en discussiecolleges. Nu er bij de Landbouwhogeschool een Afdeling Didaktiek is gekomen, is het niet onwaarschijnlijk dat onderzocht zal worden in hoeverre deze hoop gerechtvaardigd is.

De ontwikkeling van de landbouwwetenschap

In de laatste 25 jaar is in en buiten Wageningen een groot aantal instituten opgericht, die tot taak hebben om door wetenschappelijk onderzoek praktische problemen van een bepaald onderdeel van de landbouw op te lossen. Aan deze instituten zijn thans meer dan 500 academici verbonden. Hun onderzoek is van veel belang voor de snelle stijging van de arbeidsproductiviteit in de landbouw. Deze snelle ontwikkeling van het toegepast landbouwkundig onderzoek maakt het noodzakelijk, dat ook de Landbouwhogeschool verandert. In de eerste plaats komt hierdoor een veel groter deel van de afgestudeerden terecht bij het landbouwkundig onderzoek dan vroeger. In 1935 werkte 10 % van de Wageningse ingenieurs in het onder-

zoek, nu is dit naar schatting meer dan een derde. Waarschijnlijk is in Nederland dit percentage bij vrijwel geen enkele faculteit of hogeschool zo hoog als in Wageningen. Hierdoor moet het onderwijs dus meer dan in het verleden worden gericht op het zelfstandig verrichten van onderzoek. Vijftien jaar geleden was het niet ongebruikelijk dat een student uitsluitend literatuurscripties schreef, maar nu verrichten velen een eigen onderzoek. Er wordt nog wel van de meeste studenten geëist dat zij een vrij groot aantal verschillende scripties schrijven, zodat zij moeilijk zo diep op één onderzoek in kunnen gaan als hun buitenlandse collega's, die zich tot één „masters thesis” kunnen beperken.

De ontwikkeling van het toegepast onderzoek stelt niet alleen eisen aan de opleiding van de studenten maar ook aan het onderzoek. Toegepast onderzoek leidt vooral tot belangrijke resultaten als het gevoed wordt door onderzoek van meer fundamentele aard. De Landbouwhogeschool en de universiteiten zijn de aangewezen plaats om dit onderzoek te verrichten. De toenmalige Minister van Landbouw, Mr. Marijnen, verklaarde dan ook in 1959 bij de installatie van de Commissie Fundamenteel Onderzoek in de Landbouw: „De Landbouwhogeschool is een opleidingsinstelling, maar op academisch niveau, hetgeen impliceert, dat een belangrijk deel van haar taak uit ontwikkeling van de landbouwwetenschap bestaat. De studenten die later hun werkkring bij het landbouwkundig onderzoek zullen vinden, moeten tijdens hun studie worden geconfronteerd met onderzoekingsproblemen en dan uiteraard op een wijze, die volledig bij de tijd is. Ook moet worden bedacht, dat bij onvoldoende ontwikkeling van het fundamentele onderzoek het toegepaste onderzoek hiervan de weerslag ondervindt en dat stilstand van het eerste sterilisatie van het tweede zou betekenen.”

Deze gedachtengang is een van de redenen waarom de Landbouwhogeschool zich in de laatste jaren vrij snel heeft kunnen ontplooiën, zoals blijkt uit de in Tabel 2 genoemde bedragen. De kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek is echter niet in de eerste plaats afhankelijk van de beschikbare geldmiddelen, maar van de kwaliteit

van de onderzoekers. Voor de oorlog was de salariëring zodanig dat het voor de Landbouwhogeschool moeilijk was om bekwame stafleden aan te trekken, maar nu begint deze iets gunstiger te worden dan bij verschillende andere rijksdiensten. Bovendien maakt de aantrekkelijke omgeving het mogelijk te concurreren met andere universiteiten, die overeenkomstige salarissen bieden. Wel moeten diegenen, die zelf geen huis wensen te kopen in Wageningen gewoonlijk genoegen nemen met een zeer bescheiden woning.

Vroeger heeft men zich bij het landbouwkundig onderzoek vooral de vraag „Hoe?” gesteld en de vraag „Waarom?” dikwijls laten rusten. Men beëindigde het onderzoek bijvoorbeeld als men wist dat suikerbieten bij 70.000 planten per ha de hoogste winst gaven, zonder een antwoord te kunnen geven op de vraag waarom 50.000 planten een lagere opbrengst geven. De laatste tijd richt het onderzoek vooral aan de Landbouwhogeschool zich steeds meer op het verkrijgen van inzicht in de aard van en de samenhang tussen verschijnselen. Voor het verkrijgen van dit inzicht is het dikwijls noodzakelijk te beschikken over een grondige kennis van zuivere wetenschappen, die op deze problematiek kunnen worden toegepast. Een dergelijke grondige kennis kon in het verleden niet aan de Landbouwhogeschool verworven worden door de inrichting van het studieprogramma. Men trachtte de studenten enig inzicht te geven in vrijwel alle wetenschappen, die zij als landbouwkundige zouden kunnen toepassen. Een verdieping in de enkele wetenschappen, die zij bij hun uiteraard specialistisch onderzoek nodig hadden, was pas na hun afstuderen mogelijk.

De herziening van het studieprogramma van de Landbouwhogeschool in 1956 heeft een gedeeltelijke oplossing gegeven voor deze moeilijkheden. Door een vergroting van het aantal studierichtingen, een beperking van het aantal vakken voor het propaedeutisch en candidaatsexamen en een vergroting van de keuzemogelijkheden tijdens de ingenieursstudie werd het mogelijk zich te concentreren op de wetenschappen, die van belang zijn voor de gekozen specialisatie.

Toch bevat deze regeling nog niet geheel. In de eerste plaats heeft men er niet voldoende rekening mee gehouden, dat er zowel behoefte bestaat aan generalisten voor beleidsfuncties, voorlichting en middelbaar onderwijs als aan specialisten voor onderzoek en hoger onderwijs. Voor de generalisten is het huidige studieprogramma wat te specialistisch, terwijl er voor de specialisten nog niet altijd voldoende mogelijkheden tot specialisatie zijn. Bovendien bestaat er behoefte aan ingenieurs, die een combinatie van vakken hebben gekozen, die wel aan de Landbouwhogeschool worden gedoceerd, maar die zonder een grondige reden niet als combinatie gekozen mogen worden. Zo zou er bijvoorbeeld ten behoeve van de baksteenindustrie de behoefte kunnen bestaan aan ingenieurs, die de technologische en de bodemkundige richting hebben gecombineerd. Er bestaat daarom het plan om het aantal studierichtingen te beperken tot 6 of 7 en ook tijdens de kandidaatsstudie al ruime keuzemogelijkheden te geven. Dit maakt het voor de studenten natuurlijk nog moeilijker dan het thans al is om hun weg te vinden in het doolhof van regelingen en mogelijkheden. Hiervoor zou elke student dan een staf lid kunnen kiezen, die hem helpt bij het maken van zijn keuze en de indeling van zijn studie.

Van belang is ook dat de landbouwwetenschap thans een veel breder terrein beslaat dan vroeger. Voor de oorlog ging het vooral om de toepassing van biologie en chemie op het groeiproces van plant en dier. Plant en dier zijn echter geen doel in zichzelf, maar zij worden op een bedrijf gebruikt voor het welzijn van de mens. Aan de problemen die zich hierbij voordoen op dit bedrijf en bij de boer en zijn samenleving werd weinig aandacht geschonken, omdat economie, sociologie en psychologie nog niet zover ontwikkeld waren dat zij een belangrijke bijdrage konden leveren tot de oplossing van deze problemen. Thans wordt hier wel aan gewerkt, mede doordat de snelle veranderingen in prijsverhoudingen, economische structuren (bijvoorbeeld de E.E.G.) en maatschappelijke verhoudingen tal van problemen veroorzaken, die dringend om een oplossing vragen.

Veranderingen in de maatschappij

Tal van veranderingen in de maatschappij verlopen thans in een veel sneller tempo dan in de vooroorlogse jaren. Dit is o.a. het geval met de afvloeiing uit de landbouw; in Nederland is de laatste 4 jaar het aantal mannen dat in de landbouw werkt met 14 % gedaald. Ten dele komt dit doordat allerlei taken die vroeger tot de landbouw behoorden nu door anderen voor de landbouw worden verricht, bijvoorbeeld door loonwerkers en verwerkende industrieën. Dit maakt het onmogelijk om aan onze Hogeschool een scherpe scheiding te handhaven tussen landbouw en niet-landbouw. De Landbouwhogeschool gaat zich dan ook steeds meer richten op de gehele „agri-business”. De snelle groei van de studierichting levensmiddelen-technologie, die thans de richting met het grootste aantal studenten begint te worden, is hier een duidelijk teken van; dit weerspiegelt de grote betekenis die de afzet heeft gekregen voor de landbouwers in de Westerse wereld.

De vermindering van het aantal arbeidskrachten in de Nederlandse landbouw, die gepaard gaat met een groei van de landbouwproductie, is ook voor een belangrijk deel een gevolg van kapitaalsinvesteringen en van de toepassing van nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen. In de Westerse wereld veroorzaken deze ontdekkingen ruim tweederde van de economische groei. Mede door de snel toenemende contacten tussen de verschillende delen van de wereld, wordt men zich steeds duidelijker bewust van de welvaartsverschillen in de wereld, zodat men meer aandacht gaat geven aan het bevorderen van de economische groei. Uitbreiding van het wetenschappelijk onderzoek en het onderwijs, vooral het hoger onderwijs, is in veel landen een belangrijk middel om de economische groei te stimuleren. Zoals uit Tabel 2 blijkt, nemen hierdoor ook in Nederland de overheidsuitgaven voor het hoger onderwijs zeer snel toe.

Door de stijgende welvaart is het in de Westerse landen niet bijzonder moeilijk om de middelen te vinden voor de stijgende uitgaven voor het hoger onderwijs. In veel ontwikkelingslanden is dit moei-

TABEL 2

De groei van de overheidsuitgaven voor het onderwijs
in miljoenen gulden in vergelijking met het nationaal inkomen
(tegen factor-kosten, in miljoenen gulden)

Jaartal	Nationaal inkomen (factorkosten)	Overheidsuitgaven voor onderwijs en cultuur	Begroting voor hoger onderwijs	Begroting voor Landbouw- hogeschool
1938	4.904	± 190	9,823	0,818
1953	19.110	723	62,563	3,876
1963	42.450	2.735	± 400,000	16,267
1965	± 50.000	3.463	564,200	24,212

lijker omdat daar het welvaartspeil niet stijgt. Toch wenst men ook in deze landen het hoger onderwijs snel te ontwikkelen omdat de leidende groepen een eind wensen te maken aan de economische achterstand van hun land. De bevolkingsgroei leidt in deze landen niet zelden tot een verdubbeling van de bevolking in een jaar of dertig, zodat landbouwkundig onderzoek, landbouwonderwijs en -voorlichting veel aandacht vragen. Dikwijls moeten deze mede met internationale hulp gefinancierd worden; dit is mogelijk doordat menigeen in het Westen thans wel inziet, dat onze maatschappij groot gevaar zou lopen als we er niet in slagen het levenspeil van de bevolking in de ontwikkelingslanden te verhogen. Dezelfde gedachtengang heeft in een iets eerdere fase in de Westerse landen geleid tot progressieve belastingheffing en overheidshulp voor de ontwikkeling van arme streken.

Onder deze omstandigheden is het begrijpelijk dat er in veel landen een grote vraag bestaat naar goede afgestudeerden van onze Landbouwhogeschool. Dikwijls wordt de ontwikkeling van het hoger landbouwonderwijs in de ontwikkelingslanden meer geremd door het gebrek aan werkelijk goede docenten en onderzoekers dan door het gebrek aan financiële middelen. Dit neemt niet weg, dat de Wagningers in veel landen een stijgende concurrentie ondervinden van landbouwkundigen uit het eigen land en uit andere ontwikkelings-

landen. Aan de Indiase universiteiten bijvoorbeeld studeren op het moment $\pm 1.000.000$ studenten, die veel moeite hebben allemaal in eigen land een werkkring te vinden. In een weinig ontwikkeld land zijn immers de plaatsingsmogelijkheden voor academici slechts beperkt; als er bijvoorbeeld weinig kinderen naar een middelbare school kunnen gaan, zijn er niet veel leraren nodig. Op de internationale markt zullen de Wageningers van zeer goede kwaliteit moeten zijn, willen zij kunnen concurreren tegen dergelijke academici uit India, Egypte en mogelijk binnenkort ook uit Suriname.

Door de snelle veranderingen in onze Westerse samenleving komt er steeds minder behoefte aan mensen, die over veel kennis beschikken en steeds meer behoefte aan mensen die in staat zijn nieuwe ontdekkingen te doen en in praktijk te brengen. M.a.w. de behoefte aan academici stijgt snel. Het aantal studenten aan Nederlandse hogescholen en universiteiten is sinds 1900 elke 15 jaar verdubbeld en nog steeds bestaat er een tekort aan academici. Dit komt niet zozeer doordat men nu academici gebruikt voor veel eenvoudiger werk dan vroeger, maar doordat de maatschappij gecompliceerder wordt, sneller verandert en in grotere eenheden wordt georganiseerd. Hierdoor zijn er tal van nieuwe functies geschapen en zijn andere functies van aard veranderd, zodat zij niet goed meer door middelbare krachten vervuld kunnen worden. Zonder een behoorlijke onderzoeksafdeling kan menig bedrijf de concurrentie niet meer volhouden, zoals de laatste jaren in de veevoederindustrie duidelijk is gebleken. Deze onderzoeksafdelingen maken het dikwijls noodzakelijk om in de produktieafdelingen met academici te gaan werken, omdat alleen zij goed in staat zijn om de resultaten van het onderzoek in praktische toepassingen te vertalen. Door deze ontwikkeling neemt ook in de landbouw de behoefte aan onderzoek, onderwijs en voorlichting snel toe.

Invloed op de Landbouwhogeschool

Verschillende veranderingen van de Landbouwhogeschool, die vooral door één van bovengenoemde factoren beïnvloed werden, zijn in het voorgaande al ter sprake gekomen en deze zullen we hier niet herhalen.

Het gestegen aantal studenten en de stijgende betekenis van het wetenschappelijk onderzoek heeft natuurlijk moeten leiden tot een uitbreiding van de staf van de Hogeschool. Het aantal hoogleraren is sinds 1938 verdubbeld, maar door de veel sterkere groei van het aantal studenten is het aantal studenten per hoogleraar gestegen van 15 tot 28. Tegelijkertijd is het aantal stafleden bijna verviervoudigd. Hierdoor is het contact tussen student en hoogleraar moeilijker geworden dan vroeger en hebben de stafleden een belangrijker taak gekregen bij de begeleiding van studenten. Het komt nu ook veel meer voor dat deze stafleden zelfstandig een college geven of een practicum leiden en het lijkt mij waarschijnlijk dat deze ontwikkeling in de toekomst zal leiden tot een nog grotere zelfstandigheid voor de oudere stafleden.

Met deze grotere staf is het een aantal van de afdelingen van de Landbouwhogeschool mogelijk fundamenteel onderzoek te doen, dat nationaal en internationaal de aandacht trekt, al geniet op sommige onderdelen van de landbouwwetenschap het onderzoek in de instituten voor toegepast onderzoek een veel grotere vermaardheid dan dat van onze Hogeschool. Al voor de herziening van het studieprogramma in 1956 zijn sommige landbouwkundige ingenieurs zo ver in de aan de landbouwkunde ten grondslag liggende wetenschappen doorgedrongen, dat zij aan andere hogescholen of universiteiten gevraagd werden wiskundige statistiek, economie of plantenfysiologie te doceren. Ook in het bedrijfsleven verricht menige Wageninger goed werk buiten het strikt landbouwkundige terrein. Het lijkt waarschijnlijk dat dit in de toekomst in nog veel sterkere mate het geval zal zijn gezien de richting waarin het onderwijs en het onderzoek aan onze Hogeschool zich ontwikkelt.

In de lijn van deze ontwikkeling ligt ook de vorming van enkele studierichtingen die niet meer specifiek op de landbouw gericht zijn, maar die wel goed in de Wageningse sfeer passen omdat zij allerlei wetenschappen toepassen, die aan onze Hogeschool goed ontwikkeld zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval met de huishoudkundige richtingen, die in 1952 zijn gesticht en de richting waterzuivering, die

onlangs is gevormd. Voor de toekomst zou men zich ook kunnen voorstellen, dat de richting tuin- en landschapsarchitectuur uitgroeit tot een richting recreatiekunde. In de komende 20 jaar zal er aan deskundigen op dit gebied ongetwijfeld een grote behoefte bestaan. De invoering van de vakken marktonderzoek en marktwezen en sociale psychologie geeft ook meer mogelijkheden in de commerciële richting dan er in het verleden in Wageningen zijn geweest.

De internationale wetenschappelijke contacten zijn de laatste jaren veel intensiever geworden dan vroeger. De meerderheid van de hoogleraren, die de laatste jaren zijn benoemd, hebben enige tijd aan buitenlandse, in hoofdzaak Amerikaanse universiteiten, gewerkt. Ook zijn er regelmatig enkele Amerikaanse gasthoogleraren aan onze Hogeschool. Bovendien haalt een belangrijk deel van onze betere studenten een masters of een doctorsgraad aan een Amerikaanse universiteit. Door deze uitwisseling hebben heel wat nieuwe ideeën aan de Landbouwhogeschool ingang gevonden. In verband met de ontwikkeling van de E.E.G. zouden dergelijke uitwisselingen ook binnen Europa gewenst zijn, maar hier zijn tot dusverre weinig middelen voor beschikbaar.

Een nadeel van de ontwikkeling tot een sterke specialisatie is dat veel Wageningse studenten, ondanks de invoering van het vak Algemene Landbouwkunde, nooit begrip krijgen voor de eenheid van de landbouwwetenschap. Dit blijkt o.a. uit de organisatorische structuur van de studieverenigingen, waaraan een overkoepeling ontbreekt.

In de na-oorlogse jaren is er wel eens aan getwijfeld of het wenselijk was de tropische richtingen in Wageningen te handhaven. Gezien de reeds genoemde grote behoefte aan een stijging van de voedselproductie in deze landen en de vraag naar goede landbouwkundigen is het gelukkig dat deze richtingen zijn gehandhaafd. Toch geeft het onderzoek en het onderwijs op dit gebied wel wat moeilijkheden. Sommige onderzoeken kan men even goed in Nederland doen als in de tropen, bijvoorbeeld onderzoek naar de biochemische processen bij de verpoping van insecten. Dit neemt echter niet weg, dat voor een belangrijk deel van het landbouwkundig onderzoek regelmatig

contact met plant en dier in hun natuurlijk milieu, met landbouwbedrijven of met landbouwers beslist noodzakelijk is. In het verleden heeft de Landbouwhogeschool wel docenten met tropenervaring aangetrokken, die daarna de tropen in geen 20 jaar weer terug zagen, zodat zij wel verouderde theorieën moesten gaan doceren. Tegenwoordig bezoekt een groot deel van de wetenschappelijke staf van de tropische afdelingen de tropen om de paar jaar, -maar gewoonlijk slechts voor korte tijd. De studenten van deze richtingen gaan gewoonlijk ook in de tropen of subtropen in praktijk, maar zij ontvangen hierbij niet altijd zoveel leiding dat deze praktijktijd volledig tot zijn recht komt.

De oplossing hiervoor wordt in twee richtingen gezocht, nl. in de vorming van een „pool” van landbouwkundigen, die voor uitzending in aanmerking komen en in de stichting van dépendances. Voor de internationale technische hulp bestaat er een grote behoefte aan deskundigen met tropenervaring, die op korte termijn voor uitzending beschikbaar zijn. Als deze deskundigen tussen verschillende uitzendingen in aan de Landbouwhogeschool werken, kunnen zij zowel voor de Hogeschool als voor de ontwikkelingshulp zeer nuttig werk doen. Hier is onlangs een regeling voor getroffen.

Veel buitenlandse universiteiten werken samen met een universiteit in een ontwikkelingsland voor de uitwisseling van stafleden en studenten. Dit wordt door de Landbouwhogeschool nog niet gedaan, maar zij heeft wel kleine dépendances in Ivoorkust en Suriname, waar regelmatig één of enkele onderzoekers werken en een bodemkundig practicum in Turkije. Door de taalmoeilijkheden is het aantal buitenlandse studenten aan de Landbouwhogeschool slechts klein in vergelijking met de goede Engels- of Franstalige universiteiten. Voor velen van hen is het niet gemakkelijk zich in de Nederlandse samenleving goed op hun gemak te voelen.

Samenvattend kunnen we zeggen dat de Landbouwhogeschool in deze tijd een periode van een zeer sterke groei doormaakt, zowel kwantitatief als kwalitatief. Een dergelijke groei verloopt uiteraard niet geheel zonder moeilijkheden.

A. W. van den Ban